Zašto argumenti protiv službe žena u crkvi nisu biblijski

Ben Witherington III · Njemački prijevod: Hans-Jörg Ronsdorf · travanj 2021. · revidirano u listopadu 2026.

Ben Witherington III je Amos Professor of New Testament for Doctoral Studies na Asbury Theological Seminary (Wilmore, Kentucky) i zaređeni pastor United Methodist Church.

Većina vas koji me poznajete zna da sam doktorsku disertaciju o ženama u Novom zavjetu napisao kod C. K. Barretta na sveučilištu u Durhamu u Engleskoj. Moje prve tri objavljene znanstvene knjige bile su upravo o toj temi. Jedan od razloga zašto sam to učinio prije nešto više od trideset godina bila je kontroverzija koja je tada bjesnila oko pitanja žena u službi, a osobito oko žena kao propovjednica za propovjedaonicom i kao glavnih pastorica. Sasvim neovisno o tome što u Bibliji nema kategorija kao što su „glavni pastor“ ili „propovjednik za propovjedaonicom“, Novi zavjet uvijek se iznova upotrebljavao da se opravda potiskivanje žena u službi – i to, kako sam trebao otkriti kroz godine istraživanja i proučavanja, bez biblijskoga temelja. Dakako, jednako iskreni kršćani mogu u tom pitanju imati različita mišljenja, ali razlike u mišljenjima trebale bi se temeljiti na čvrstoj egzegezi biblijskih tekstova, a ne na osjećajima, retorici, pukom crkvenom poretku, dvojbenoj hermeneutici i slično.

U ovom ću se prilogu dakle baviti uobičajenim prigovorima protiv žena u duhovnoj službi/u službama, jednim po jednim. Neki od tih prigovora dolaze iz „visoke“ crkvene tradicije („high church“), neki više iz „niskih“ crkvenih tradicija („low church“), neki su katolički ili pravoslavni, neki protestantski, ali uzet ćemo u razmatranje izbor iz svih njih, ne pokušavajući biti potpuni ili zamorni.

1) Žene ne mogu biti svećenice jer samo muškarci mogu biti svećenici koji prinose misnu žrtvu itd.

Temeljni je problem toga argumenta u tome što Novi zavjet sasvim jasno kaže da apostoli, proroci, učitelji, evanđelisti, starješine i đakoni u Novom zavjetu NISU SVEĆENICI. U Novom zavjetu nema potrebe za zasebnim svećeničkim staležom jer je Kristova žrtva učinila zastarjelim cijeli starozavjetni svećenički sustav sa svećenicima, hramovima i žrtvama. Jedine svećeničke službe o kojima čujemo u Novom zavjetu jesu:

1. svećeništvo svih vjernika, koje dakako uključuje i žene, i
2. nebesko veliko svećeništvo Kristovo (vidi Poslanicu Hebrejima).

Između tih dvaju nema nikakvoga novog svećeništva koje bi bilo preneseno iz Staroga zavjeta ili ustanovljeno u novozavjetno doba. Štoviše, cijeli se jezik žrtve i hrama u Novom zavjetu produhovljuje i odnosi na naše predanje samih sebe ili na našu hvalu Bogu, a hram se na različitim mjestima u Novom zavjetu (usp. 1 Kor 3-6) opisuje ili kao tijelo vjernika ili kao cijela Kristova zajednica u kojoj prebivaju Krist i Duh. Problem je ovdje u biti hermeneutički. U nekom trenutku, otprilike u doba kad je Crkva pod Konstantinom postala dopuštena religija, prevlast je preuzela starozavjetna hermeneutika, hermeneutika koja je crkve vidjela kao hramove, Gospodnju večeru kao žrtvu, službenike kao svećenike, Gospodnji dan kao subotu i tako dalje. Time je novosti Novoga saveza i njegovim vidovima i obilježjima nanesena teška šteta, a krajnji je rezultat bio isključenje žena iz različitih službi, ***i to iz razloga koje bi pisci Novoga zavjeta glatko odbacili.***

2) Žene ne mogu biti pastorice jer bi tada bile glava nad muškarcima, uključujući svoje muževe – a to nikako ne ide i kršenje je kućnih poredaka (kućnih zakonika) u Novom zavjetu.

Taj je argument često složen, a u svojoj je srži bitno brkanje onoga što Novi zavjet kaže o poretku u tjelesnoj obitelji i u kući s onim što kaže o poretku u obitelji vjere, gdje god se ona okupljala. Svakako je istina da tekstovi kao što su, na primjer, Kol 3-4 i Ef 5-6 te drugi tekstovi u Prvoj Petrovoj poslanici govore o strukturi tjelesne obitelji. Kao što sam opširno dokazivao, patrijarhalna obitelj bila je postojeća stvarnost u svijetu Novoga zavjeta, a ono što se otkrije kad se usporedi što stoji u Novom zavjetu i što stoji izvan njega jest da ***Pavao i drugi naporno rade na tome da postojeće strukture promijene u kršćanskijem smjeru***. ***Pavao, na primjer, mora svoje slušatelje zahvatiti ondje gdje jesu, a onda ih uvjeriti da se mijenjaju.*** I taj proces možete vidjeti na djelu u Poslanici Filemonu, Kološanima i Efežanima. Na primjer, iako se u tim tekstovima svakako upotrebljava jezik glave i podložnosti, smjer argumentacije usmjeren je na to:

1. da se gospodaru kuće nametnu sve stroža pravila kako bi se ograničila njegova moć i način na koji se odnosi prema svojoj ženi, svojoj djeci i svojim robovima;
2. da se gospodaru kuće osvijesti da su žene, djeca i robovi doista osobe stvorene na Božju sliku, a ne stoka ili vlasništvo.

To postaje osobito jasno u Poslanici Filemonu, kad Pavao poziva Filemona da Onezima oslobodi na temelju toga što on „više nije rob, nego brat u Kristu“. ***Pavao radi na tome da kvasac evanđelja stavi u već postojeće odnose i da ih promijeni.*** Slično je i s ulogama muževa i žena u Ef 5,21 i d. Pavao sve kršćane poziva na uzajamnu podložnost, a jedan je njezin oblik podložnost žena muževima, i tada se poticaj „Vi muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu, predajući sami sebe…“ može vidjeti kao ono što jest – oblik samopožrtvovne podložnosti i služenja. ***Podložnost više nije vezana uz spol ili jednostrana***, jer Pavao ovdje nudi etiku koja unutar postojećega poretka radi na promjeni (vidi moj komentar Poslanica Kološanima, Efežanima i Filemonu, Eerdmans). ***Osim toga, moramo neprestano imati pred očima da ono što određuje ili bi trebalo određivati strukture vodstva u crkvi nije spol, nego darovi milosti i darovi Duha Svetoga. Obitelj vjere nije istovjetna s tjelesnom obitelji, i spol nije čimbenik koji određuje uloge u njoj. Spol dakako utječe na neke uloge u kršćanskoj obitelji, ali to je nevažno kad je riječ o raspravi o strukturi vodstva u crkvi.*** Zato se ne bismo trebali čuditi kad čak i u Pavlovim poslanicama nalazimo primjere učiteljica, evanđelistica, proročica, đakonica i apostolica. ***Pavao nije netko komu je stalo do toga da postojeći, pali patrijarhalni poredak krsti i da ga odobri.*** Jedan od jasnih znakova Pavlovih pogleda na takve stvari može se vidjeti u onome što kaže o krštenju – ono nije znak vezan uz spol koji imamo za Novi savez, za razliku od onoga za Stari savez, a Pavao dodaje da u Kristu nema „muškog i ženskog“, kao što nema ni Židova ni pogana, ni roba ni slobodnjaka. Posljedice toga su goleme. Promjena znaka saveza označuje promjenu naravi saveza kad je riječ o muškarcima i ženama.

3) Žene ne mogu biti kršćanske propovjednice jer to zabranjuju određeni odlomci u Novom zavjetu.

Ovdje je, osobito za vrlo konzervativne protestante (evanđeoske kršćane, „Braću“), ključna točka. Vjeruje se da 1 Kor 14,33b-36 i 1 Tim 2,8-15 zabranjuju ženama da poučavaju i propovijedaju u crkvi.

Neću govoriti o licemjerju nekih od tih argumenata, koji prave fine razlike poput: „U redu je da žene poučavaju kod kuće ili vode biblijsko proučavanje, ali ne u crkvenoj zgradi“ (mala usputna primjedba: u novozavjetno doba nije bilo crkvenih zgrada; okupljali su se u kućama!), ili, još gore: „U redu je da žene poučavaju i propovijedaju na misijskom polju, gdje je to potrebno, ali ne ovdje u Americi, gdje to nije potrebno“. I ovdje je logika potpuno promašena i ne temelji se ni na čemu u Pismu.

Ali što je s tim tekstovima?

1 Kor 14,33b-36 (pod pretpostavkom da je izvorni dio te poslanice, u što mnogi znanstvenici sumnjaju iz tekstualnih razloga – ja se s onima koji sumnjaju ne slažem) dio je velike poslanice koja rješava probleme. Pavao ispravlja probleme koji se javljaju u kućnim crkvama u Korintu. Jedan takav problem uzrokuju neke žene, očito samo neke udane žene, koje prekidaju vrijeme proroštva (proročkoga govora) postavljajući pitanja. Pavao je već u 1 Kor 11 rekao da žene smiju moliti i prorokovati na kršćanskom bogoslužju ako nose pokrivalo za glavu kako bi sakrile svoju „slavu“ (tj. svoju kosu), jer je na bogoslužju trebala biti vidljiva samo Božja slava, ***i on to dopuštenje u 1 Kor 14,33b-36 ne povlači***. Uglavnom poganska crkva u Korintu donosila je u crkvu svoje već postojeće pretpostavke o proroštvu i o tome što je primjereno kad se pristupa proroku ili proročici. Proročište u obližnjim Delfima, na primjer, bilo je proročica koju se moglo pitati za savjet. Ljudi su odlazili k njoj kako bi postavljali pitanja poput: Trebam li se udati za toga čovjeka ili trebam li kupiti tu zemlju itd., a proročište je davalo odgovor. Tako je nekim Korinćanima bilo prirodno misliti: kad na našim okupljanjima govore proroci, imamo pravo postavljati im pitanja. Pavlov je odgovor ne: „Vrijeme bogoštovlja nije vrijeme pitanja i odgovora, a vi prekidate proroke. Ako imate pitanja, pitajte svojega muža (vjerojatno supruga) kod kuće. Postoji vrijeme i mjesto za takva pitanja, ali kršćansko bogoštovlje nije to.“ ***Razlog zašto Pavao u tom slučaju ispravlja žene/supruge dakako nije u tome što su žene, nego u tome što u tom slučaju one uzrokuju taj problem.***

Treba uzeti u obzir još nekoliko točaka u vezi s tim tekstom: tekst ne govori ništa o tome da se žene trebaju podložiti ***muškarcima***. Poticaj je ovdje da te žene budu tihe i podložne, kao što kaže čak i Zakon. U redu, gdje u Starom zavjetu postoji zapovijed ženama da budu tihe i da se podlože muškarcima? Odgovor: NIGDJE. Toga uopće nema u Petoknjižju, a ni drugdje. Pavao govori o šutnji u Božjoj prisutnosti i o slušanju njegovih nadahnutih riječi, koje u ovom slučaju dolaze od proroka i proročica! „Gospodin je u svojem svetom Hramu, neka sva zemlja šuti (i sluša)“… ***i podloži se Božjoj pouci.***

A što je s 1 Tim 2,8-15? Taj se tekst katkad – pogrešno – smatra konačnim dokazom da žene ne smiju biti u duhovnoj službi. Ali i to previđa kontekst i nijanse teksta – a upravo je to glavni problem kad se nešto želi „dokazati“ izdvojenim biblijskim recima. Pavao ovdje daje Timoteju upute o tome kako postupati s novoobraćenima, vjerojatno u Efezu (vidi moj komentar pastoralnih poslanica: Letters and Homilies for Hellenized Christians, svezak 1, IVP). Problem koji izbija na površinu u 1 Tim 2,8-15 jasno ima veze s određenim ženama: sa ženama visokoga položaja koje nose skupu odjeću i frizure i koje očekuju da odmah budu učiteljice svima u crkvi. Da je to opet korektivni odlomak koji obrađuje probleme, vidi se već na početku: Pavao najprije ispravlja muškarce koji gunđaju i koji trebaju moliti, a zatim ispravlja te žene visokoga položaja. Pavao jednako ispravlja i muškarce i žene kad su u zabludi. Kad je riječ o ispravljanju žena, treba nešto reći o ženama visokoga položaja u gradovima poput Efeza. Znamo da su takve žene imale važnu ulogu u grčko-rimskim vjerskim svetkovinama, hramovima i bogoslužjima. Bile su svećenice, proročice, učiteljice, iscjeliteljice, čuvarice vječne vatre itd. Nije dakle čudno što su takve žene očekivale da će, nakon što se obrate Kristu, isto moći činiti i u crkvi. Problem je bio u tome što su najprije morale biti pravilno poučene i učiti prije nego što će poučavati druge, bilo muškarce bilo žene. To je dobro načelo za sve nas. Jednom sam imao studenta koji je bio frustriran na jednom kolegiju na teološkom učilištu jer je morao toliko toga učiti – mnogo toga smatrao je nepotrebnim. Došao je k meni i rekao: „Ne znam zašto sve to moram najprije naučiti. Mogu jednostavno stati za propovjedaonicu, a Duh mi daje riječi.“ Odgovorio sam mu: „Da, Charlie, to možeš. Šteta samo što Duhu Svetomu ne daješ više s čime bi mogao raditi!“ U biti Pavao tim ženama u Efezu kaže isto: moraju učiti prije nego što poučavaju.

Evo nekoliko pojedinosti o egzegezi 1 Tim 2,8-15. Ni ovdje se ne govori ništa o tome da se žene trebaju podložiti muškarcima. Grčki je dovoljno jasan. Ovdje se upotrebljava riječ za „tišinu“, a ne riječ za šutnju, ***i opet je riječ o tome da se one trebaju podložiti autoritativnoj pouci Timoteja i drugih***. Drugo: grčki glagol „Sada ne dopuštam“, kao što je Phil Payne uvijek iznova pokazao, nije glagol koji znači da se to nedopuštanje proteže u beskonačnost. On znači ono što kaže: „Sada ne dopuštam…“

Zašto ne? Zato što su žene najprije morale učiti prije nego što će poučavati. Treće: budući da imamo posla s tekstom koji ispravlja pogrešno ponašanje, grčki bi trebalo prevesti ovako: „Ženama (u ovom slučaju ženama s frizurama, nakitom i skupom odjećom o kojima je prije bilo riječi) zasad ne dopuštam da poučavaju ili da prisvajaju vlast nad (ovlaštenim) muškarcima.“ ***To je zabrana zlouporabe jedne povlastice; ona ne isključuje mogućnost kasnijega dopuštenja za primjerenu upotrebu povlastice davanja kršćanske pouke.*** Doista, na drugim mjestima u pastoralnim poslanicama čujemo o zrelijim kršćankama koje nešto poučavaju. Glagol ***authenteo*** ovdje je rijedak glagol koji znači ili imati vlast ili prisvojiti vlast, a u Novom zavjetu pojavljuje se samo ovdje. Evo dobrog primjera zašto se jezik Biblije ne može proučavati odvojeno od njegova šireg konteksta, u ovom slučaju od konteksta upotrebe na drugim mjestima u grčkom jeziku. Drugdje se taj glagol u korektivnom kontekstu odnosi na zlouporabu moći, na prisvajanje uloge ili funkcije koju imaju drugi. To čini i ovdje.

A što je, na kraju, s argumentom iz pripovijesti o stvaranju, iz priče o Evi? Pavao polazi od toga da neki od njegovih slušatelja tu priču vrlo dobro poznaju. Na hebrejskom priča teče ovako – samo je Adam poučen o zabrani u vezi sa stablom spoznaje dobra i zla, a njegova je dužnost bila pravilno poučiti Evu, jer ona nije bila prisutna kad je ta zabrana izrečena. U daljnjem tijeku priče postaje jasno da Eva nije bila pravilno poučena. Ona govori o tome da se ne smije dirati plod stabla, što nije bilo dio izvorne zabrane. Riječ „zavedena“ ovdje je važna; Pavao je upotrebljava samo u vezi s Evom i s padom u grijeh. ***Osoba koja nije pravilno poučena lako biva zavedena i može učiniti djela koja su pogubna. Tako je bilo s Evom. Ona je savršen primjer koji se mogao staviti pred oči ženama visokoga položaja u Efezu – one su morale biti pravilno poučene prije nego što bi išta poduzele.*** Želim vas također podsjetiti da je, pri doslovnom čitanju priče iz Postanka, Adam tom prigodom bio odmah uz Evu i mogao ju je i trebao zaustaviti, ali to nije učinio. Eva je ubrala plod, a Adam je zakazao kao učitelj koji je u tom trenutku nosio odgovornost. To je bez sumnje razlog zašto je u Rim 5,12-21 Adam odgovoran za pad u grijeh. Pavao zatim nudi alternativu – „ali sada će se žene spasiti rađanjem djece“ ili možda znači „žene će biti sačuvane kroz rađanje djece“. Ono što Pavao ovdje sasvim sigurno ne čini jest da govori o spasenju žena rađanjem!!! Dakle, moguće je bilo koje od dvaju tumačenja koja predlažem. Sklon sam tumačenju da određeni član ispred rađanja upućuje na jedno određeno rođenje – na Isusovo rođenje od Marije. Marija je dakle Eva u obratu. Ona sluša glas anđela, ona je službenica Gospodnja, za razliku od Eve. Druga je mogućnost da Pavao kaže kako se prokletstvo koje leži na ženama (bol i opasnost pri rađanju djece) u Kristu može dokinuti ako one ostanu vjerne kršćanke i uzdaju se u Gospodina.

U svakom slučaju taj tekst nije zabrana svim ženama u sva vremena i u svim situacijama da propovijedaju i poučavaju. To je vrlo specifična zabrana, i Pavao bi bez sumnje isto rekao ženama ili muškarcima koji danas pokušavaju poučavati ili propovijedati Božju riječ, a da je prije toga nisu pravilno naučili!!!

Još nešto o priči iz Postanka. Autor nam kaže da je patrijarhat posljedica pada u grijeh. On nije bio Božji izvorni naum za poredak stvaranja. Tekst nam kaže da će dio izvornoga prokletstva (ne izvornoga blagoslova) nad Evom biti: „Za muževom ćeš žudjeti, a on će vladati nad tobom!“ Tako su se ljubljenje i

njegovanje izrodili u žudnju i vladanje!!! To je učinak grijeha na odnos, a ne urođena spolna svojstva ili kvalitete odnosa.

I još nešto, kad već govorimo o tim tekstovima iz pastoralnih poslanica. Katkad se čuje argument: budući da Prva poslanica Timoteju pretpostavlja da su starješine muškarci vjerni svojoj jednoj jedinoj ženi, to mora značiti da samo muškarci smiju biti starješine u crkvama. Time se posve zaboravlja da Pavao kao misionar govori u snažno patrijarhalnu kulturu, bilo u Efezu bilo na Kreti, i da je njegovo načelo početi ondje gdje ljudi već jesu – a ne ondje gdje bi ih on želio imati. To znači: on počinje s postojećom muškom strukturom vodstva u kulturi, dok kvasac evanđelja ne može u potpunosti izvršiti svoje djelo i promijeniti stvari iznutra. Sasvim je prirodno da Timotej i Tit u tim posve novim crkvama najprije postavljaju muškarce za vođe. To ne znači da tako mora ostati zauvijek. Ali novoobraćene je trebalo najprije s ljubavlju uvjeriti da žene smiju preuzimati takve zadaće. Ipak se vidi kako Pavao već gura u tom smjeru: u Rim 16,1-2 spominje ženu na vodećem položaju, Febu, koja je đakonica u korintskim crkvama. A vjerojatno je i ondje gdje pastoralne poslanice govore o starješinama i đakonima riječ i o đakonicama. Kao što sam već rekao: ne trebamo samo vrednovati ono što Pavao kaže. Trebamo ga čitati u njegovu kulturnom kontekstu i pitati: kakve promjene u odnosima Pavao želi postići kad evanđelje primjenjuje na danu situaciju?

Kao što sam naučio tijekom mnogih godina…, problem u Crkvi nisu snažne i darovite žene. Potrebne su nam sve koje možemo dobiti, i da njih nije bilo, mnoge bi crkve već odavno bile zatvorene. Tako se živo sjećam susreta s babuškama – bakama u baptističkoj crkvi u Moskvi, koje su spriječile Staljina da zatvori crkvu tako što su stale u vrata, pa njegove postrojbe nisu mogle prodrijeti unutra da zatvore crkvu. Hvala Bogu za snažne, darovite žene u Crkvi. ***Ne, problem u Crkvi nisu snažne žene, nego slabi muškarci koji se osjećaju ugroženima od snažnih žena i koji su raznim sredstvima, pa i dvojbenom egzegezom, pokušavali zabraniti im da u Crkvi vrše svoje darove i sposobnosti.***

Ako želite znati više u tom smjeru, pročitajte moje komentare ili moj sažetak za laike: Women and the Genesis of Christianity (Cambridge University Press, 1990).

Dosta je rečeno.

Izvornik: „Why Arguments against Women in Ministry Aren't Biblical“, blog „The Bible and Culture“ (Patheos), 2. lipnja 2015. Njemački prijevod uz dopuštenje Bena Witheringtona: Hans-Jörg Ronsdorf, 20. travnja 2021.